

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Досліджено деякі напрямки, за допомогою яких держава може регулювати діяльність органів місцевого самоврядування в економічній сфері.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, економічна сфера, регіональний розвиток, бізнес, економічний потенціал.

The author of the article studies the main methods and tendencies with the help of which the state can control the activity of the parts of the local self government.

Key words: local governments, economic issues, regional development, business, economic potential.

Розробка стратегії регіонального розвитку передбачає модернізацію громадянського суспільства, держави і бізнесу. Вважаємо, що майбутнє модернізації регіонального розвитку залежить від підвищення економічних показників в Україні та від стійкості громадянського суспільства. Регіони мають істотну диференціацію економічного розвитку, і в такому соціально неоднорідному суспільстві неможливо вирішити всі проблеми відразу.

Особливості економічного потенціалу регіонального і місцевого розвитку неодноразово розглядалися у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених: Г. Грібанова, В. Дорофійенко, Л. Батченко, А. Бабич, Т. Бондарук, В. Чаєць, З. Варналія, І. Чугунова, Л. Григор'єва та ін. Аналіз опублікованих робіт, матеріалів наукових конференцій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, довів, що вона має ще багато недосліджених теоретичних питань і невирішених практичних проблем.

Метою роботи є обґрунтування ролі держави в регулюванні економічної складової розвитку місцевого самоврядування.

Економічний і соціальний розвиток переважної більшості регіонів протягом 2010 р. відбувається в руслі макроекономічних тенденцій, а також під впливом заходів уряду в межах державної регіональної соціально-економічної політики, трансформації системи державного управління й місцевого самоврядування та характеризується активізацією промислового виробництва, податкових надходжень, інвестиційних ресурсів.

Загалом у 2010 р. у регіонах динаміці економічних процесів притаманні такі особливості та тенденції:

– у цілому розвиток регіонів відзначився позитивною динамікою основних показників економічного розвитку;

– у багатьох регіонах відбувається суттєве зростання доходів населення, проте різке підвищення цін на споживчі товари та послуги, не сприятиме суттєвому підвищенню рівня життя населення регіонів.

Питання трансформації ролі держави в регулюванні економічної складової розвитку місцевого самоврядування нині є досить актуальним.

Існує чимало проблем, що стосуються управління територіями, які не розв'язуються лише фінансово бюджетними методами. Це насамперед проблеми економічного розвитку територій. Практика свідчить, що досить часто прорахунки керівництва, зокрема місцевого у фінансовій політиці пояснюються передусім слабкваліфікованим управлінням ризиками, слабкою підготовкою керівного складу тощо. При цьому в процедурах управлінського регулювання залишається багато бюрократичних перешкод, що стає на заваді використанню місцевих резервів. Досить поширене явище бюрократичного маніпулювання цінами, податками, пільгами, кредитами, дотаціями на користь окремих суб'єктів господарювання. Тобто проблематика регулятивної ролі держави в економіці України та в регулюванні розвитку місцевого самоврядування дійсно потребує уваги та комплексних досліджень.

Одна з головних проблем, з якою стикаються органи місцевого самоврядування будь-якої країни, – це проблема взаємовідносин з органами державної влади, насамперед центральними і регіональними. У зв'язку з цим виникає ключове питання про автономію місцевого самоврядування.

Як вважає Г. Грібанова, автономія місцевого самоврядування завжди відносна, оскільки для неї характерна наявність двох типів обмежень [1, с. 45].

Перший тип – це економічні і соціальні обмеження, що походять з різних джерел. Другий тип обмежень, який має вирішальне значення для політичної системи, для суспільства, властивий тій або іншій країні, накладається на місцеву автономію рівнями управління вищої ланки. При цьому на автономію органів місцевого самоврядування впливають такі чинники: сфера компетенції, основні функції органів місцевого самоврядування, форми та методи їх реалізації; форми і методи контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування з боку органів державної влади.

Відповідно до економічної політики, яку проводять органи місцевого самоврядування, дедалі частіше спостерігаємо переконання в тому, що природною умовою для формування в регіоні звичайного відтворювального процесу є матеріально-фінансова збалансованість розвитку регіону [2–4].

Виконання завдань, які стоять перед місцевим самоврядуванням, потребує розв'язання низки проблем і пошуку пріоритетів. Правильний вибір пріоритетів – найважливіша умова успішності економічних перетворень, зокрема структурних. У цьому контексті першорядним завданням слід визнати стабілізацію економіки, яка повинна мати комплексний характер, тобто здійснюватися одночасно за всіма напрямками, а саме: виробництва, фінансів, бюджету, податків, відносин власності, політики, управління. Макроекономічна стабілізація має базуватися і доповнюватися конкретними специфічними підходами до місцевих проблем.

Слід визнати необхідність виконання низки специфічних функцій держави, які не дають змоги за короткий період зменшити її втручання в господарський розвиток. Зміни в економічній структурі країни та запровадження інноваційних технологій сприяли розвитку двох основних напрямів регіональної політики – активного і пасивного [4, с. 262].

Як правило, більшість європейських країн використовують підхід поєднання активної та пасивної регіональної політики, що передбачає підвищення ролі та відповідальності органів місцевого самоврядування за економічний розвиток території, необхідність пошуку ними нових інструментів стимулювання економічного розвитку.

Метою першого напрямку є якісна зміна структури економіки. Така політика застосовується насамперед тоді, коли вважають, що ринкових сил недостатньо для вирішення проблем диспропорцій у розвитку територій. Вона передбачає підвищення рівня продуктивності праці в регіонах з низьким рівнем розвитку шляхом державного інвестування в місцеву інфраструктуру, стимулювання місцевого розвитку через забезпечення належних умов для створення і функціонування малого та середнього бізнесу.

Метою другого напрямку регіональної політики є поліпшення регіонального розвитку з упровадженням заходів, які сприяють ефективній роботі ринкових механізмів через усунення перешкод для мобільності робочої сили та капіталу й забезпечення кращого обміну інформацією та технологіями між регіонами.

Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль в організації розвитку територій. Держава делегує їм повноваження з метою максимального наближення послуг адміністративного та суспільного характеру до населення, підсилює спроможність територіальних громад до вирішення місцевих проблем.

Щодо суб'єкта управління, то фінансово-економічну політику можна поділити на регіональну політику на рівні держави та політику безпосередньо на рівні регіону. При цьому принципово важливим є те, що кожен рівень повинен мати чітко окреслені завдання, межі відповідальності за управління конкретними сферами.

На державу, як правило, покладаються завдання формування концепції стратегії загальнодержавної політики регіонального розвитку, ключовою метою якої має бути максимальне досягнення критеріїв сталості територіального розвитку, взаємоузгодженості інтересів територій.

Ще на початковому етапі ринкових перетворень висловлювалися думки про можливість поєднання процесів стабілізації і структурної перебудови економіки. Деякі вчені вважали нереальним проведенням структурної трансформації в умовах високої інфляції і глибокого спаду виробництва. Прибічники можливості поєднання цих процесів аргументували власну позицію науковим обґрунтуванням і позитивним практичним досвідом Японії та Німеччини, в яких процеси стабілізації економіки та її структурної перебудови поєднувалися.

Узагальнення теоретичних напрацювань і позитивного досвіду дає змогу стверджувати, що для проведення структурної перебудови в економічній політиці потрібно, як мінімум, досягти кількох цілей:

- забезпечити готовність держави у проведенні структурної перебудови економіки, вважаючи таку мету довгостроковою стратегічною;

- розробити на належному професійному рівні науково обґрунтовану програму соціально-економічного розвитку і фінансової стабільності територій в умовах обмеженості бюджетних коштів здійснити ретельний перегляд цілей і пріоритетів структурної політики.

Основними цілями соціально-економічного розвитку нашої країни та регіонів є забезпечення високого рівня життя, створення сучасних демократичних інститутів і розвиненого громадянського суспільства. Ефективна стратегія досягнення цих цілей має передбачати:

- розширення приватної ініціативи і конкуренції;
- ефективну соціальну і промислову політику;
- налагодження взаємодії бізнесу, держави і суспільства;
- підвищення якості інститутів (захищеність прав власності, зниження рівня корупції, зміцнення законності, поліпшення якості державного управління);
- забезпечення високого рівня життя;
- створення інноваційної економіки.

Вважаємо, що на сьогодні в країні склалися умови для створення інститутів, які забезпечують реалізацію модернізаційної стратегії регіонального розвитку.

Проте формування і реалізація стратегії загальнодержавної модернізації, заснованої на стимулюванні економічного зростання, супроводжується значними труднощами. Одна із перешкод – високий ступінь невизначеності, що не дає змоги з достатньою точністю оцінити результати. Оскільки програма неминуче містить помилки і сприймається як нав'язана ззовні, вона може втратити довіру населення.

Література:

1. *Грибанова Г. М.* Местное самоуправление в западной Европе: Сравнительный анализ политико-социологических аспектов / Г. М. Грибанова. – СПб. : РГПУ им. А. И. Герцена, 1998. – 207 с.
2. *Михасюк І. Р.* Державне регулювання економіки / І. Р. Михасюк, А. Ф. Мельник, М. І. Крупка, З. М. Залога ; [за ред. д.е.н., проф., акад. АН Вищої школи України І. Р. Михасюка] ; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Українські технології, 1999. – 640 с.
3. Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України ; Ін-т регіон. дослідж. ; [відп. ред. акад. М. Долішній]. – Львів., 2001. – С. 15.
4. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
5. *Чугунов І. Я.* Регуляторна політика як інструмент активізації процесів регіонального соціально-економічного розвитку / І. Я. Чугунов, О. П. Крайник // Наукові праці НДФІ. – 2006. – № 1. – С. 3–12.
6. *Полтерович В.* Стратегія модернізації, інститути и коалиции / В. Полтерович // Вопросы экономики. – 2008. – №4. – С. 4–24.

Надійшла до редколегії 16.09.2010 р.